

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

СТРИБКО Тетяна Іванівна

УДК 340.130

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР ТА ДОГОВІРНИЙ
ПРОЦЕС У СУВЕРЕННІЙ УКРАЇНІ**

12.00.01 – теорія та історія держави і права,
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2016

Дисертацією є рукопис.

Дисертація виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
ОБОРОТОВ Юрій Миколайович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри загальнотеоретичної
юриспруденції

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
МУРАШИН Олександр Геннадійович,
Інститут права та суспільних відносин
університету «Україна»,
завідувач кафедри теорії права і міжнародної
інформації;

кандидат юридичних наук, доцент
МАНЬКО Денис Григорович,
Міжнародний гуманітарний університет,
доцент кафедри теорії та історії держави і права

Захист відбудеться 29 червня 2016 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий 28 травня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Посилення державного та економічного суверенітету, підвищення рівня національної безпеки, демократизація суспільного життя, демократичні перетворення в Україні, розвиток транскордонного співробітництва, прогресивний та швидкий розвиток права підвищили значення правових засобів, зокрема, нормативно-правового договору, в результаті чого відбулося та, на теперішній час, відбувається неухильне розширення сфери публічних договірних відносин, основою яких є згода та волевиявлення. Нормативно-правовий договір є універсальним засобом договірних основ та договірних відносин у політичному, економічному, соціальному житті держави, своєрідним локомотивом для різноманітних суспільних зв'язків, а також сполучною ланкою між державами, органами влади, органами влади та суб'єктами приватного права.

Тим часом, у загальнотеоретичній юриспруденції, зважаючи на дослідження вчених щодо нормативно-правового договору, в Україні цей договір та його договірний процес по суті не одержали належного висвітлення. Серед українських науковців досить мало вчених, які здійснюють розгляд цих правових категорій, оскільки, одна група вчених у своїх роботах тільки згадує нормативно-правовий договір як теоретико-правову категорію, зараховує його до джерел права та інколи дає визначення поняття «нормативно-правовий договір», а інша група досліджує певні види нормативно-правового договору. Отже, поза увагою науковців залишаються такі питання: у чому полягають сутність та особливості нормативно-правового договору; яке місце нормативно-правовий договір посідає в системі правових актів; що можна вважати договірним процесом; які існують стадії договірного процесу тощо.

Усе це зумовлює необхідність, важливість та актуальність дослідження нормативно-правового договору та його договірного процесу. Не менш значущими є питання правової регламентації нормативно-правового договору, оскільки потребує удосконалення чинне законодавство, що стосується цього договору, його видів та договірного процесу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011–2015 рр. на тему «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер – 0110U000671) та плану науково-дослідницької роботи кафедри теорії держави і права «Наступність та оновлення як тенденція розвитку держави і права сучасної України».

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб на основі аналізу вітчизняної і зарубіжної літератури

та законодавства визначити особливості нормативно-правового договору, розкрити правову природу та сутність його договірному процесу, визначити проблеми його правового регулювання, а також підготувати науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства стосовно нормативно-правового договору.

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні задачі:

охарактеризувати історіографію становлення та розвитку договору як правового інституту;

розкрити генезис нормативно-правового договору як виду договору та договірному процесу;

визначити місце нормативно-правового договору в системі правових актів;

з'ясувати та розкрити сутність, особливості та функції нормативно-правового договору;

визначити та розглянути класифікацію нормативно-правових договорів;

розкрити поняття та стадії договірному процесу;

з'ясувати та розкрити сутність договірному процесу стосовно міжнародного нормативно-правового договору;

охарактеризувати конституційний договір та особливості його договірному процесу;

розкрити особливості договірному процесу стосовно адміністративного договору;

охарактеризувати колективний нормативно-правовий договір, порядок його укладення та виконання;

визначити перспективи нормативно-правового договору та договірному процесу в Україні;

сформулювати пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства стосовно нормативно-правового договору.

Об'єктом дослідження є нормативно-правовий договір та особливості його договірному процесу як компонент правової реальності.

Предметом дослідження є нормативно-правовий договір та договірний процес у суверенній Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність філософських методів і методів, характерних для загальнотеоретичної юриспруденції, спеціально-наукових методів наукового пізнання. Діалектичний метод дозволив дослідити нормативно-правовий договір, визначити його сутність, ознаки, особливості та види (п.п. 1.2, 2.1, 2.2). Системний та історико-правовий методи стали основою методологічної конструкції усієї дисертаційної роботи. За допомогою історико-правового методу проаналізовано історіографію становлення та розвитку договору як правового інституту, визначено та розкрито

генезис нормативно-правового договору, його договірний процесу, визначено місце нормативно-правового договору в системі правових актів, охарактеризовано його сутність, визначено його класифікацію та види, розкрито поняття та стадії договірний процесу нормативно-правового договору, охарактеризовано договірний процес міжнародного, конституційного, адміністративного та колективного нормативно-правових договорів (р. 1, р. 2, р. 3). Застосування логіко-семантичного методу обумовило послідовність висловлених суджень, понять і висновків та дозволило сформулювати визначення понять «нормативно-правовий договір», «конституційний договір», «колективний нормативно-правовий договір» та ряд інших (п.п. 2.1, 2.3, р. 3). Порівняльно-правовий метод застосовано при аналізові зарубіжних точок зору щодо поняття правових актів, поняття, ознак нормативно-правового договору, його класифікації, поняття, ознак його договірний процесу та основних видів (п.п. 1.2, 1.3, р. 2, р. 3). За допомогою спеціально-юридичного (формально-догматичного) методу досліджено правове регулювання основних видів нормативно-правових договорів, їх ознаки, види, особливості їх договірний процесу (р. 3). Використання структурно функціонального аналізу і синтезу дозволило розглянути місце нормативно-правового договору в системі правових актів, його роль та значення (п.п. 1.3, 3.5), здійснити аналіз нормативно-правових актів, та розробку науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення законодавства, що регулює нормативно-правовий договір (п. 3.5, Додаток Е). Методи узагальнення, прогнозування застосовано у процесі формулювання висновків до розділів і загальних висновків. Використано ряд таких загальнонаукових методів: сходження від абстрактного до конкретного, індукція, дедукція, аналогія тощо (р. 1, р. 2, р. 3).

Науково-теоретичну базу дослідження становлять наукові розробки з філософії, загальнотеоретичної юриспруденції, міжнародного, конституційного, адміністративного та трудового права. В основу дисертаційного дослідження покладено праці таких вітчизняних учених-юристів, як: В.Б. Авер'янов, М.О. Баймуратов, А.С. Бар'як, Ю.П. Битяк, Х.Н. Бехруз, К.М. Вітман, В.В. Дудченко, Ж.В. Завальна, В.В. Завальнюк, О.О. Івакін, О.С. Кізлова, В.К. Колпаков, Н.М. Крестовська, А.Р. Крусян, П.П. Музиченко, О.Г. Мурашин, Ю.М. Оборотов, М.П. Орзіх, Н.М. Пархоменко, В.Ф. Погорілко, П.М. Рабінович, О.П. Рябченко, І.Л. Самсін, О.Ф. Скаун, Д.С. Терлецький, Л.Д. Тимченко, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, М.Ю. Черкес, З.М. Юдін та ін., та російських учених, зокрема, С.С. Алексєєв, Д.М. Бахрах, А.В. Дьомін, В.В. Іванов, Є.В. Колесніков, О.С. Кутафін, І.В. Лєксін, І.І. Лукашук, Ф.Ф. Мартенс, О.О. Мясин, М.Є. Некрасова, В.С. Нерсєсянц, Т.А. Парфьонова, Ю.О. Тихомиров, Ф.В. Тарановський, О.В. Ширабон та ін.

Нормативно-правову основу дослідження становлять Конституційний договір України 1995 р., Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р., Віденська конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними 1986 р., Кодекс законів про працю України, Закони України «Про міжнародні договори України», «Про колективні договори і угоди», «Про концесії» та інші національні та міжнародні нормативно-правові акти, які закріплюють положення, що стосуються нормативно-правового договору.

Емпіричною базою є дані з офіційного сайту Верховної Ради України, Міністерства юстиції України та Вільної енциклопедії.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертаційна робота є одним із перших у вітчизняній загальнотеоретичній літературі монографічних наукових досліджень, в якому розглянуто правову природу, поняття та види нормативно-правового договору, визначено його місце в системі правових актів України, розглянуто поняття договірної процедури та договірний процес деяких нормативно-правових договорів України, розроблено пропозиції щодо удосконалення діючого законодавства, пов'язаного з дією нормативно-правового договору.

У здійсненому теоретичному дослідженні обґрунтовано ряд наукових положень та висновків, а саме:

уперше:

запропоновано історію становлення та розвитку договору як правового інституту поділити на такі періоди: 1) стародавній період (до VIII ст. до н.е.) – період зародження категорії договору; 2) період античності (VIII ст. до н.е. – VI ст. н.е.) – період вивчення та розвитку договору як правової категорії; 3) період середньовіччя (VII – XVI ст. ст.) – період розвитку; 4) період нового часу (XVI – середина XX ст.) – занепаду, розвитку та поширення договору; 5) сучасний період (із середини XX ст. – до теперішнього часу) – період розвитку та сталого існування;

обґрунтовано, що нормативно-правовий договір у залежності від його основних видів, правовідносин, які ним регулюються, та груп правових актів за юридичною силою прирівнюється: 1) до нормативно-правових актів – законів – міжнародний договір та конституційний договір; 2) до нормативно-правових актів – підзаконних актів – міжвідомчий міжнародний договір; 3) до правових актів змішаного типу – колективний, адміністративний договори, оскільки містить в собі правові норми та індивідуальні рішення;

визначено договірний процес як діяльність осіб, що укладають договір та беруть участь у його реалізації, щодо укладення та виконання договору, яка полягає: 1) у визначенні порядку підготовки, укладення договору, внесення змін та доповнень до нього; 2) у визначенні порядку вступу в силу договору, терміну його дії, порядку виконання; у встановленні умов для вступу договору в дію, його виконання та їх реалізації; 3) у визначенні порядку розірвання

договору, припинення та призупинення його дії; 4) у встановленні умов для розірвання договору, припинення та призупинення його дії та їх реалізації; 5) у визначенні способів забезпечення виконання договірних зобов'язань та у встановленні порядку реалізації таких способів; 6) у визначенні умов та підстав притягнення до відповідальності за невиконання або неналежне виконання договірних зобов'язань; 7) у встановленні порядку притягнення до відповідальності за невиконання або неналежне виконання умов договору та притягнення до такої відповідальності у разі існування підстав;

удосконалено:

визначення поняття «нормативно-правовий договір» як добровільна, взаємна, у більшості випадків двостороння, письмова домовленість, однією із сторін якої є орган влади, як суб'єкт правотворчості, яка встановлює договірні норми права, що охороняються та забезпечуються державою, та може бути підставою для виникнення, зміни та припинення певних правовідносин;

визначення поняття «індивідуально-правовий договір» як добровільна, строкова, взаємна, домовленість двох або більше суб'єктів, що не є органами влади, в результаті якої виникають, змінюються та припиняються індивідуальні правовідносини, що породжують взаємні права та обов'язки щодо конкретно-індивідуального об'єкта;

визначення поняття «міжнародний нормативно-правовий договір» як добровільну письмову домовленість сторін, однією з яких є Україна або її орган влади, а іншою – інша держава або її орган влади або міжнародна організація, згоду на обов'язковість якої Україна надає в установлених законодавством формах, опубліковується, підтверджується нормативно-правовим актом та підлягає реєстрації, а також у результаті якої вирішуються політичні, територіальні, економічні, військові, культурні та інші питання;

визначення поняття «конституційний договір» як внутрішню, строкову взаємну домовленість сторін у формі політико-правового консенсусу, сторонами якої є органи влади, яка підтверджується письмовим, офіційно опублікованим документом, що вступає в силу з моменту його підписання, якою регулюються суспільні відносини загального характеру, державний лад, а також визначається компетенція вищих органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

визначення поняття «адміністративний договір» як внутрішню, строкову, взаємну, письмову домовленість, сторонами якої є державна, комунальна установа, організація, підприємство, хоча й, у певних випадках, однією із сторін може бути приватна особа, яка встановлює вчинення сторонами договору певних дій щодо конкретного об'єкта договірних правовідносин, підтверджується відповідним нормативно-правовим актом, а також спрямована на задоволення, у першу чергу, публічного або державного інтересу;

набули подальшого розвитку:

особливі (спеціальні) ознаки та функції нормативно-правового договору;

класифікація нормативно-правових договорів;

особливості договірного процесу міжнародного, конституційного, адміністративного та колективного нормативно-правових договорів;

значення нормативно-правового договору, яке полягає у тому, що:

1) нормативно-правовий договір є одним із засобів або може бути додатковим, допоміжним до нормативно-правового акта засобом, яким регулюється певна сфера суспільних відносин; 2) він встановлює так звану договірну норму; 3) його основною метою та ціллю є задоволення потреб не тільки державного, але й місцевого значення, інтересів суспільства, населення та держави у цілому, а також – вирішення певних питань міжнародного, державного та місцевого значення;

сформульовано пропозиції щодо внесення змін та доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, Закону України «Про колективні договори і угоди», Указу Президента України «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади», Постанови Кабінету Міністрів України «Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади»;

запропоновано розробити проект Закону України «Про нормативно-правові договори»; доопрацювати та прийняти проект Закону України «Про порядок делегування повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування»; скасувати Закон України «Про міжнародні договори України».

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що зроблені у процесі дослідження висновки та сформульовані на їх основі пропозиції можуть бути використаними у:

науково-дослідницькій діяльності – для подальшого дослідження нормативно-правового договору як джерела права та правового інституту, а також напрямків розвитку договірного процесу;

правотворчій діяльності – для удосконалення чинного законодавства України, що регулює нормативно-правовий договір, зокрема з метою внесення змін та доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, Постанови Кабінету Міністрів України «Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» та інших нормативно-правових актів;

навчальному процесі – під час підготовки навчальних лекцій, підручників та навчальних посібників з «Загальної теоретичної юриспруденції», «Методологія юриспруденції», спецкурсу «Джерела права».

Апробація результатів дослідження. Положення і висновки дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри теорії держави і права Національного університету «Одеська юридична академія». Окремі положення, висновки і пропозиції, що стосуються дисертації та містяться в ній, доповідалися на Міжнародних: науково-практичних конференціях: «Законодавство України: історія розвитку, соціальна обумовленість, якість, застосування та вдосконалення» (м. Донецьк, 20–21 грудня 2013 р.), «Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин» (м. Одеса, 11–12 квітня 2014 р.), «Международное и национальное законодательство: способы усовершенствования» (г. Симферополь, 5–6 сентября 2014 г.), «Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування» (м. Київ, 12–13 вересня 2014 р.), «Стан та перспективи розвитку юридичної науки» (м. Дніпропетровськ, 3–4 жовтня 2014 р.), «Актуальні проблеми розвитку та законодавства: наукові дискусії» (м. Львів, 28–29 листопада 2014 р.), «Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку» (м. Запоріжжя, 27–28 березня 2015 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено у 14 публікаціях, 7 з яких – статті у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, у тому числі 1 – у зарубіжному науковому виданні.

Структура дисертації. Дисертаційне дослідження складається із вступу, трьох розділів, що включають одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та п'яти додатків. Загальний обсяг дисертації становить 255 сторінок, із них основного тексту – 206 сторінок. Список використаних джерел, розміщений на 27 сторінках і містить 293 найменування, додатки – на 22 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність і ступінь дослідження теми, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, задачі, об'єкт і предмет дисертаційного дослідження, охарактеризовано його методологічну основу та емпіричну базу, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, розміщено відомості про апробацію та публікацію результатів дослідження, його структуру і обсяг.

Перший розділ «Теоретико-методологічні основи дослідження нормативно-правового договору та договірної процедури» містить три підрозділи, яких присвячено визначенню історіографії становлення та розвитку договору як правового інституту, генезису нормативно-правового договору як виду договору та договірної процедури, а також з'ясуванню місця нормативно-правового договору в системі правових актів.

У підрозділі 1.1. «Історіографія становлення та розвитку договору як правового інституту» висвітлено передумови виникнення, особливості становлення, використання та розвитку договору як правової категорії та інституту.

Визначено та поділено історію становлення та розвитку договору на п'ять періодів, зокрема: 1) стародавній період (до VIII ст. до н.е.) – період зародження категорії договору, період хетської культури (XV–XIV ст. до н.е.); 2) період античності (VIII ст. до н.е. – VI ст. н.е.) – період вивчення та розвитку договору як правової категорії: а) рання античність; б) класична античність; 3) період середньовіччя (VII – XVI ст. ст.) – період розвитку: а) цей період характеризується діяльністю середньовічних юристів-гослаторів (XI–XIII ст. ст.); б) до нього також належать: період Київської держави (кінець IX – середина XII ст.); період феодальної роздробленості Русі (XII–XIV ст.ст.); 4) період нового часу (XVI – середина XX ст.) – занепаду, розвитку та поширення договору: з кінця XVI ст. договори втрачають значення джерела права; у XVII–XIX ст.ст. знову стають джерелом права; з XIX ст. до середини XX ст. договір як правова категорія досить широко починає використовуватися у багатьох країнах світу, видають нормативно-правові акти, які його регулюють; 5) сучасний період (із середини XX ст. – до теперішнього часу) – період розвитку та сталого існування. Проаналізовано погляди українських та російських вчених щодо розуміння договору, а також установлено, що його різновидами є індивідуально-правовий та нормативно-правовий договори.

У підрозділі 1.2. «Генезис нормативно-правового договору як виду договору та договірнього процесу» розкрито стан наукових досліджень щодо нормативно-правового договору та договірнього процесу, на підставі якого встановлено, що в різні історичні періоди вчені у своїх роботах називали цей договір по-різному, зокрема: суспільний, публічно-правовий, нормативний, нормативно-правовий. Зазначено, що, виходячи із сутності значення нормативно-правового договору, найбільш доречною назвою його є нормативно-правовий, тому що термін «нормативно-правовий» означає такий, що визначає обов'язкове, правове, законне правило поведінки. Визначено, що нормативно-правовий договір як правовий інститут є видом договору. Проаналізовано генезис та сутність юридичного процесу та встановлено, що договірний процес є видом юридичного процесу.

У підрозділі 1.3. «Місце нормативно-правового договору в системі правових актів» з'ясовано відношення нормативно-правового договору до правових актів, зокрема, проаналізовано ознаки та види правових актів, точки зору вчених щодо визначення поняття «правовий акт». Установлено, що основними видами правових актів є нормативно-правові акти, індивідуальні акти, акти тлумачення, змішані акти та нормативно-правові договори. Охарактеризовано ознаки цих актів, їх спільні та відмінні риси. Визначено особливість співвідношення нормативно-правового акта та нормативно-

правового договору, а також специфічні, відмінні риси цього договору, які відрізняють його від нормативно-правового акта, зокрема: 1) нормативний договір являє собою угоду, засновану на добровільному погодженні волі і волевиявлення сторін; 2) множинність суб'єктів або наявність хоча би двох суб'єктів, що укладають договір. Зазначено, що нормативно-правовий договір є самостійним джерелом права та належить до системи правових актів, в якій має значну вагу. Обґрунтовано, що нормативно-правовий договір можна прирівнювати до: 1) нормативних правових актів, а саме, до нормативно-правових актів (міжнародний договір, конституційний договір, які мають силу закону; міжвідомчий міжнародний договір, який має силу підзаконного нормативно-правового акта); 2) правових актів змішаного типу (колективний, адміністративний договори), тому що може містити в собі норми загального та індивідуального характеру.

Другий розділ «Нормативно-правовий договір та договірний процес: правова природа та особливості» складається з трьох підрозділів, в якому досліджено та проаналізовано сутність, особливості, ознаки, функції, класифікацію нормативно-правового договору, запропоновано поняття, ознаки та класифікацію цього договору, визначено поняття та стадії договірного процесу нормативно-правового договору.

У **підрозділі 2.1. «Сутність, особливості та функції нормативно-правового договору»** визначено, що нормативно-правовому договору характерними є загальні ознаки договору, які притаманні договорам правової сім'ї, до якої вчені зараховують правову систему України.

Проаналізовано наукові думки вчених щодо загальних ознак договору, а також визначено загальні, особливі та додаткові ознаки нормативно-правового договору, його структуру, суб'єкт, об'єкт, зміст, загальні та спеціальні функції, а також спеціальні ознаки типового нормативно-правового договору. На підставі дослідження змісту та функцій нормативно-правового договору: 1) визначено, що основними особливостями нормативно-правового договору, що відрізняють його від індивідуально-правового договору, є: нормативність змісту – встановлення договором та закріплення у ньому норм права – договірних норм; однією із сторін договору завжди є суб'єкт публічно-правових відносин, тобто той, що має владні повноваження та є суб'єктом правотворчості; він є джерелом права; 2) запропоновано поняття «нормативно-правовий договір».

У **підрозділі 2.2. «Класифікація нормативно-правових договорів»** розглянуто погляди зарубіжних та вітчизняних вчених щодо класифікації та видів нормативно-правових договорів у залежності від різних ознак, на підставі яких з урахуванням сутності нормативно-правового договору запропоновано класифікацію нормативно-правових договорів України, зокрема: 1) залежно від суб'єктів та змісту договору: договори – заснування; про делегування повноважень; про дружбу та співробітництво між органами влади та недержавними структурами (юридичними особами); між органами

влади та фізичними особами-підприємцями або фізичними особами: функціонально-управлінські договори; колективні договори; міжнародні договори; 2) від складу суб'єктів: рівностатусні; нерівностатусні; однорівневі; багаторівневі; проміжні; 3) від кола суб'єктів: договори загальної дії; спеціальні договори; 4) від характеру еквівалентності: безоплатні; оплатні; 5) від характеру визначеності умов договору: договір із заздалегідь визначеними умовами, одні з яких є обов'язковими для сторін, інші мають рекомендаційний характер (типовий договір); договір, умови якого визначаються у результаті попередньої та фактичної домовленості сторін; 6) інші.

Обґрунтовано та зазначено, що основними видами нормативно-правових договорів, характерними для України, залежно від сфери суспільних відносин, які регулюють договори, від основного суб'єкта укладення договору та галузей права є: міжнародні, конституційні, адміністративні, колективні нормативно-правові договори.

У *підрозділі 2.3. «Поняття та стадії договірнього процесу»* визначено, що договірний процес стосовно нормативно-правового договору за сферою діяльності та видом суспільно-правових відносин є різновидом юридичного процесу. Проаналізовано принципи юридичного процесу, поняття, стадії та види правотворчого, правореалізаційного та правоохоронного процесів як видів юридичного процесу. Визначено, що договірний процес складається з договірнього правотворчого, правореалізаційного, правоохоронного процесів, а також, є процесом, якому, хоч і властиві певні ознаки, що є характерними певним видам юридичного процесу, однак має і свої характерні ознаки, які є властивими тільки йому, оскільки існує під час діяльності щодо нормативно-правового договору. Розкрито особливості правотворчого, правореалізаційного та правоохоронного договірних процесів. Охарактеризовано договірний процес, його специфічні ознаки, а також порядок укладення, зміни, розірвання нормативно-правового договору та порядок притягнення до відповідальності за невиконання або неналежне виконання договірних зобов'язань. Установлено, що стадіями договірнього процесу є: 1) підготовча стадія; 2) стадія укладення договору; 3) стадія набуття чинності договору; 4) стадія виконання договору; 5) стадія припинення дії договору: розірвання договору, припинення та призупинення його дії; 6) стадія контролю: контроль за законним та належним виконанням усіх інших стадій договірнього процесу.

У **третьому розділі «Договірний процес деяких видів нормативно-правових договорів в Україні»**, який складається з п'яти підрозділів, розглянуто та проаналізовано міжнародний, конституційний, адміністративний, колективний договори, охарактеризовано їх договірний процес та визначено його особливості, досліджено перспективи розвитку нормативно-правового договору та договірнього процесу в Україні, а також визначено існуючі як в теорії, так і в практиці, недоліки та прогалини

нормативно-правового договору та договірному процесу та запропоновано можливі шляхи їх вирішення та усунення.

У *підрозділі 3.1. «Сутність договірнього процесу міжнародного договору»* проаналізовано різні точки зору українських та російських вчених щодо сучасного розуміння міжнародного договору. Установлено, що поняття «міжнародний договір» закріплюється у Віденських конвенціях про право міжнародних договорів 1969 і 1986 рр.. Розкрито мету міжнародного договору, його зміст, відмінну від інших договорів рису, особливості, ознаки, сторони та суб'єкти, об'єкт, предмет, види, форму, мову, структуру, стадії укладення договору, процедуру підписання, порядок набрання чинності, момент припинення дії договору. Визначено особливості правового регулювання міжнародного договору в Україні, на підставі якого встановлено, що стадіями договірнього процесу є: 1) стадія укладення договору: підписання, надання згоди (форми: ратифікація, затвердження, прийняття, приєднання), набрання чинності, оприлюднення, реєстрація; 2) стадія дотримання та виконання договору; 3) стадія припинення та зупинення дії договору. Охарактеризовано та визначено особливості цих стадій. Запропоновано визначення поняття «міжнародний нормативно-правовий договір».

У *підрозділі 3.2. «Конституційний договір та особливості договірнього процесу»* досліджено поняття «конституційний договір», сутність, зміст, особливості та види конституційного договору. Визначено, що результатом укладення конституційного договору є утворення конституційно-правових норм, яких спрямовано на врегулювання суспільних відносин. Запропоновано визначення поняття «конституційний нормативно-правовий договір». Зазначено, що в Україні відсутнім є єдиний нормативно-правовий акт, який встановлював би та визначав договірний процес щодо конституційного договору України. Проаналізовано договірний процес стосовно конституційного договору на прикладі Конституційного договору між Верховною Радою України та Президентом України «Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України» від 8 червня 1995 р. Обґрунтовано, що особливість договірнього процесу щодо конституційного договору України полягає у тому, що: укладення договору виникає на підставі домовленості органів влади; договір підлягає схваленню, підписанню сторонами, опублікуванню; не підтверджується, але припиняється на підставі певного нормативно-правового акта; має певний термін дії, який встановлюється договором; вступає в силу відповідно до договору.

У *підрозділі 3.3. «Особливості договірнього процесу адміністративного договору»* висвітлено основні підходи науковців щодо визначення адміністративного договору та його ознак. Визначено та розкрито зміст адміністративного нормативно-правового договору, його специфічні ознаки,

предмет, суб'єкти, об'єкти, структуру, види та правове регулювання. Установлено, що суб'єктом, тобто однією із сторін адміністративного договору орган державної виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, бюджетна установа, а також державне, комунальне підприємство, які діють від імені відповідного органу влади, в його інтересах та підпорядковані йому. Досліджено договірний процес стосовно адміністративного договору, визначено його особливості. Установлено, що нормативно-правові акти, які стосуються адміністративних договорів, визначають та закріплюють елементи договірної процедури того виду договору, якого регулює цей акт. Сформульовано стадії цього договірної процедури: 1) підготовка до укладення договорів та оцінка підстав такого укладення; 2) оформлення договірних відносин, тобто надання договору певної форми, майже завжди – письмової; 3) доведення змісту договорів до виконавців, власне укладення договору та сам процес його виконання; 4) контроль за виконанням договорів та оцінка результатів такого виконання; 5) вчинення дій, які пов'язані з припиненням чи зупиненням дії договору. Запропоновано визначення поняття «адміністративний нормативно-правовий договір».

У **підрозділі 3.4. «Колективний договір, порядок його укладення та виконання»** визначено, що до нормативно-правового договору належить тільки той колективний договір, в якому однією із сторін є орган влади, державне, комунальне підприємство, установа, організація, тобто це роботодавець, діяльність якого спрямовано на задоволення публічного або державного інтересу. Досліджено поняття «колективний договір», погляди вчених на нього та його законодавче закріплення в Україні. Розкрито особливі ознаки колективного договору України, його сторони, мету, зміст та договірний процес. Сформульовано та охарактеризовано стадії договірної процедури щодо колективного договору. Визначено, що під колективним нормативно-правовим договором України слід розуміти внутрішню, строкову, взаємну, письмову домовленість між роботодавцем від імені органу влади, державної, комунальної установи, підприємства, організації, з одного боку, та працівниками – з іншого, проект якої розглядається, схвалюється сторонами на загальних зборах (конференції) трудового колективу та яка після схвалення підлягає підписанню сторонами та повідомній реєстрації у встановленому законодавством порядку, а також якою регулюються трудові відносини.

У **підрозділі 3.5. «Перспективи розвитку нормативно-правового договору та договірної процедури в Україні»** розкрито значення нормативно-правового договору та його договірної процедури, визначено причини актуальності використання такого договору в рамках загальнотеоретичної юриспруденції та умови його подальшого розвитку та поширення. Установлено, що значення нормативно-правового договору та договірної процедури полягає у тому, що: 1) нормативно-правовий договір, окрім

нормативно-правового акта, є одним із засобів або може буди додатковим, допоміжним до нормативно-правового акта засобом, яким регулюється певна сфера суспільних відносин; 2) він встановлює так звану договірну норму; 3) його основною метою є задоволення потреб не тільки державного, але й місцевого значення, інтересів суспільства, населення та держави в цілому, а також – вирішення певних питань міжнародного, державного та місцевого значення. На підставі проаналізованої сутності нормативно-правового договору та його договірного процесу, а також аналізу його нормативно-правового регулювання, визначено недоліки та прогалини нормативно-правового договору України та запропоновано можливі шляхи їх вирішення та усунення.

ВИСНОВКИ

У дослідженні здійснено теоретичний аналіз нормативно-правового договору та договірного процесу у суверенній Україні, визначено та розкрито сутність нормативно-правового договору та його договірного процесу, а також сформульовано ряд теоретичних висновків, пропозицій, спрямованих на удосконалення теоретичних та правових основ цього договору. Найважливішими є такі:

1. Установлено, що історію становлення та розвитку договору як правового інституту умовно можна поділити на такі періоди: 1) стародавній період (до VIII ст. до н.е.); 2) період античності (VIII ст. до н.е. – VI ст. н.е.); 3) період середньовіччя (VII – XVI ст. ст.); 4) період нового часу (XVI – середина XX ст.); 5) сучасний період (із середини XX ст. – до теперішнього часу). Основними видами договору є індивідуально-правовий договір та нормативно-правовий договір.

2. Визначено, що в історії та в роботах вчених щодо нормативно-правового договору його називали по різному: суспільний договір, публічно-правовий, нормативний, нормативно-правовий. Найбільш доречною, чіткою та конкретною назвою, виходячи із сутності цього договору, є «нормативно-правовий договір», оскільки, термін «нормативний» означає – той, що визначає норму, правило тощо чого-небудь та що відповідає нормативу, встановлений нормативом, а «нормативно-правовий» – той, що визначає обов'язкове, правове, законне правило поведінки. Зазначено, що нормативно-правовий договір є видом договору як правового інституту, а його договірний процес за сферою діяльності та видом правових відносин є різновидом юридичного процесу.

3. Визначено, що нормативно-правовий договір є одним із видів правових актів, тобто належить до їхньої системи. Установлено, що нормативно-правовий договір є актом-документом двох або більше сторін (однією з яких завжди є нормотворчий суб'єкт), який уклався та виник у результаті домовленості цих сторін, що встановили ним нові норми права

за взаємною згодою з метою врегулювання певних життєвих ситуацій, а також може бути підставою для видання правових актів, а також є джерелом права.

Запропоновано, що нормативно-правовий договір у залежності від його основних видів, правовідносин, які ним регулюються, та груп правових актів за юридичною силою прирівнюється до: 1) нормативних правових актів – законів – це міжнародний договір та конституційний договір; 2) нормативно-правових актів – підзаконних актів – міжнародний договір; 3) правових актів змішаного типу – міжнародний, колективний, адміністративний договори, оскільки містить в собі правові норми та індивідуальні рішення.

4. Під нормативно-правовим договором слід розуміти добровільну, взаємну, у більшості випадків двосторонню, письмову домовленість, однією із сторін якої є орган влади, як суб'єкт правотворчості, яка встановлює договірні норми права, що охороняються та забезпечуються державою, та може бути підставою для виникнення, зміни та припинення певних правовідносин.

Встановлено, що особливими (спеціальними) ознаками нормативно-правового договору є: 1) нормативно-правовий договір встановлює норму права, тобто так звану договірну норму; 2) однією із сторін договору є суб'єкт публічно-правових відносин; 3) це майже завжди є двостороння угода (хоча, інколи буває і багатосторонньою угодою – це стосується тільки міжнародного договору); 4) кількісний склад сторін договору; 5) сторони договору повинні володіти повною правосуб'єктністю; 6) у більшості випадків дія договору поширюється на велике коло осіб, тобто для договірних норм характерними є численність і невизначеність адресатів, хоча він може стосуватися й одного суб'єкта; 7) метою договору є задоволення потреб державного та місцевого значення, інтересів суспільства, населення та держави в цілому; 8) зміст нормативно-правового договору закріплює межі дії суб'єктів, а також сферу поширення договору на певне коло суспільних відносин, що потребують нормативного регулювання; 9) строк дії договору: а) договір розраховано на тривале багаторазове застосування, тобто договір може діяти тривалий час, він є строковим; б) у деяких, поодиноких випадках він може бути безстроковим; 10) є договором з елементом як безоплатності (більшість видів нормативно-правових договорів), так і оплатності; 11) форма договору є завжди письмовою; 12) йому характерною є неприпустимість відмови від виконання договірних умов в односторонньому порядку; 13) забезпечення виконання умов договору державою та її органами містить багато різних засобів: організаційні, правові, економічні тощо.

Загальними функціями нормативно-правового договору є: інформаційна або комунікативна, програмна, координаційна функція, гарантійна або стимулююча, ініціативна, організаційна функція, регулююча, захисна, орієнтаційна. Установлено, що спеціальними

функціями нормативно-правового договору є: нормотворча, публічно-владна, праводоповнююча, правозастосовна, функція «публічного інтересу», соціальна функція.

5. Встановлено, що деякими видами нормативно-правових договорів, характерними для України, залежно від сфери суспільних відносин, які регулюють договори, від основного суб'єкта укладення договору та галузей права, є: міжнародні нормативно-правові договори, конституційні нормативно-правові договори, адміністративні нормативно-правові договори, колективні нормативно-правові договори.

6. Договірний процес стосовно нормативно-правового договору слід розуміти як діяльність осіб, що укладають договір та беруть участь у його реалізації, щодо укладення та виконання договору, яка полягає у визначенні: 1) порядку підготовки, укладення договору, внесення змін та доповнень до нього; 2) порядку вступу в силу договору, терміну його дії, порядку виконання, а також умов для вступу договору в дію, його виконання та їх реалізації; 3) порядку розірвання договору, припинення та призупинення його дії; 4) умов для розірвання договору, припинення та призупинення його дії та їх реалізації; 5) способів забезпечення виконання договірних зобов'язань та порядку реалізації таких способів; 6) умов та підстав притягнення до відповідальності за невиконання або неналежне виконання договірних зобов'язань; 7) порядку притягнення до відповідальності за невиконання або неналежне виконання умов договору та притягнення до такої відповідальності у разі існування підстав.

7. Під міжнародним нормативно-правовим договором слід розуміти добровільну письмову домовленість сторін, однією з яких є Україна або її орган влади, а іншою – інша держава або її орган влади або міжнародна організація, згоду на обов'язковість якої Україна надає в установлених законодавством формах, опубліковується, підтверджується нормативно-правовим актом та підлягає реєстрації, а також у результаті якої вирішуються політичні, територіальні, економічні, військові, культурні та інші питання. Установлено, що стадіями договірного процесу щодо міжнародних договорів, в Україні є: 1) стадія укладення договору: висунення пропозиції щодо укладення міжнародних договорів, проведення Міністерством юстиції України правової експертизи, прийняття рішення про проведення переговорів і про підписання договорів, а також проведення переговорів та підписання договорів, надання згоди (форми: ратифікація, затвердження, прийняття, приєднання), набрання чинності, оприлюднення, реєстрація, переклад, зберігання договору; 2) стадія дотримання та виконання договору; 3) стадія припинення та зупинення дії договору.

8. Конституційний договір це внутрішня, строкова взаємна домовленість сторін у формі політико-правового консенсусу, сторонами якої є органи влади, яка підтверджується письмовим, офіційно опублікованим документом, що вступає в силу з моменту його підписання, якою регулюються суспільні

відносини загального характеру, державний лад, визначається компетенція вищих органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Особливість договірної процесу щодо конституційного договору України полягає у тому, що: укладення договору виникає на підставі домовленості органів влади; договір підлягає схваленню, підписанню сторонами, опублікуванню; не підтверджується, але припиняється на підставі певного нормативно-правового акта; має певний термін дії, який встановлюється договором; вступає в силу відповідно до договору.

9. Під адміністративним договором слід розуміти внутрішню, строкову, взаємну, письмову домовленість, сторонами якої є державна, комунальна установа, організація, підприємство, хоча й, у певних випадках, однією із сторін може бути приватна особа, яка встановлює вчинення сторонами договору певних дій щодо конкретного об'єкта договірних правовідносин, підтверджується відповідним нормативно-правовим актом, а також спрямована на задоволення, у першу чергу, публічного або державного інтересу.

Особливостями, тобто специфічними ознаками адміністративного договору є: однією із сторін договору завжди є орган державної виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, або державне або комунальне підприємство, установа, організація; однією із сторін договору може бути фізична особа або юридична особа чи фізична особа-підприємець; укладається у письмовій формі; має певний строк дії; стосується повноважень органів влади, державного чи комунального майна тощо; у більшості випадків є оплатним, кошти від такого договору поступають до державного чи місцевого бюджетів (наприклад, договір оренди землі, концесії, пайової участі у розвиткові інфраструктури, договір кредиту чи позики тощо), або оплачуються дії по ньому органами влади з відповідного бюджету (договір державної закупівлі товарів, договір кредиту чи позики тощо); укладення договору спрямовано на задоволення публічного або державного інтересу; може мати певний масштаб дії; підтверджується відповідним нормативно-правовим актом; має бути зареєстрований компетентним органом влади в установленому порядку; передбачає юридичну відповідальність його учасників у разі порушення (неналежного виконання або невиконання) прийнятих на себе зобов'язань.

Встановлено, що видами адміністративних договорів є: 1) договори про компетенцію (розмежування або делегування повноважень і предметів відання); 2) договори у сфері управління державною та комунальною власністю (приватизація, реприватизація, оренда, концесія, продаж, купівля); 3) договори, що забезпечують державні потреби; 4) контракти з державними службовцями, студентами (наприклад, договір про навчання за державним замовленням); 5) договори про взаємодію, співпрацю; 6) договори щодо надання послуг з охорони; 7) договори щодо надання комунальних послуг; 8) договори щодо надання деяких послуг приватним особам (наприклад,

сприяння зайнятості населення, перевезення у громадському транспорті тощо); 9) договір про пайову участь у розвиткові інфраструктури; 10) фінансові, податкові, інвестиційні договори; тощо.

Визначено, що особливість договірного процесу щодо адміністративного договору України полягає у тому, що: укладення договору виникає на підставі домовленості сторін договору; договір підлягає підписанню сторонами; укладення, зміна, припинення договору підтверджується прийняттям певного нормативно-правового акта (наприклад, рішення місцевої ради); має певний термін дії, який встановлюється договором; вступає в силу та припиняє свою дію відповідно до договору чи нормативно-правового акта.

10. Колективний нормативно-правовий договір є внутрішньою, строковою, взаємною, письмовою домовленістю між роботодавцем від імені органу влади, державної, комунальної установи, підприємства, організації, з одного боку, та працівниками – з іншого, проект якої розглядається, схвалюється сторонами на загальних зборах (конференції) трудового колективу та яка після схвалення підлягає підписанню сторонами та повідомній реєстрації у встановленому законодавством порядку, а також якою регулюються трудові відносини. Договірний процес колективного договору включає п'ять стадій: 1) підготовка та обговорення колективного договору (колективні переговори); 2) обговорення проекту договору на загальних зборах (конференції) трудового колективу, його схвалення та прийняття по ньому рішення; 3) підписання колективного договору; 4) реєстрація колективного договору, його виконання та контроль за виконанням, строк дії, внесення змін та доповнень; 5) припинення дії колективного договору.

11. Значення нормативно-правового договору полягає у тому, що він є одним із засобів або може бути додатковим, допоміжним до нормативно-правового акта засобом, яким регулюється певна сфера суспільних відносин у державі; що він встановлює так звану договірну норму; що його основною метою є задоволення потреб не тільки державного, але й місцевого значення, інтересів людини, суспільства та держави.

12. Визначено існуючі недоліки та прогалини нормативно-правового договору, його правового регулювання та запропоновано шляхи їх усунення:

необхідно розробити та прийняти Закон України «Про нормативно-правові договори», в якому закріпити визначення поняття «нормативно-правовий договір», його суб'єктів, видів і порядок його договірного процесу та його видів. У разі прийняття цього закону слід: скасувати Закон України «Про міжнародні договори України»; внести зміни до Закону України «Про колективні договори і угоди», тобто із тексту цього закону взяти положення, що стосуються колективних договорів відповідно до цього Закону і, таким чином, скасувати ці положення;

необхідно в законодавстві закріпити порядок реєстрації, строки опублікування, а також порядок вступу в силу нормативно-правового

договору, тобто необхідно внести зміни до таких існуючих чинних нормативно-правих актів, як Указ Президента України «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» та Постанова Кабінету Міністрів України «Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» та: а) внести зміни до назви цих актів та додати до їхньої назви слова «нормативно-правовий договір», тобто «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади та державну реєстрацію нормативно-правових договорів»; б) в Указі Президента України «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади»: у ст. ст. 1, 2 після слів «нормативно-правових актів» додати слова «нормативно-правові договори»; у ст. 2 до 1–4 абз. додати словосполучення «нормативно-правові договори державних підприємств, установ та організацій»; закріпити абз. 5 у ст. 2, що державну реєстрацію нормативно-правових актів та нормативно-правових договорів сільських, селищних та міських рад, їх управлінь, відділів та інших підрозділів, нормативно-правові договори комунальних підприємств, установ та організацій здійснюють місцеві органи управління юстиції та загальний відділ відповідної ради; в) у Постанові КМУ «Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади»: у п. п. 1–3, 8, 11, 11(1), 13–14, 16–20 після слів «нормативно-правових актів», враховуючи зміст таких пунктів, додати слова «нормативно-правові договори»; додати у п. 4 підпункт в) такого змісту: «нормативно-правові договори»; у п. 6 до 1–5 абз. додати словосполучення «нормативно-правові договори державних підприємств, установ та організацій»; закріпити абз. 6 п. 6, що державну реєстрацію нормативно-правових актів та нормативно-правових договорів сільських, селищних та міських рад, їх управлінь, відділів та інших підрозділів, нормативно-правові договори комунальних підприємств, установ та організацій здійснюють місцеві органи управління юстиції та загальний відділ відповідної ради; абз. 6 п. 6 зробити абз. 7; закріпити абз. 4 п. 7, що нормативно-правовий договір подається на державну реєстрацію протягом п'яти робочих днів після його прийняття у трьох примірниках і додатках до нього; додати до п. 15 абз. 4 такого змісту: «офіційною датою початку виконання нормативно-правових договорів є дата, яка настає за днем, після їх державної реєстрації»; г) внести зміни до Постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок повідомної реєстрації галузевих (міжгалузевих) і територіальних угод, колективних договорів», якою закріплюється порядок повідомної реєстрації колективних нормативно-правових договорів, шляхом скасування у ній положень, що стосуються зазначених договорів, та закріплення цих положень у Постанові КМУ «Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади»;

внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України, закріпивши в них положення, що стосуються притягнення до адміністративної та/або кримінальної відповідальності за неналежне виконання, не виконання, порушення умов нормативно-правового договору, порушення договором та його виконанням прав та свобод фізичної, юридичної особи, фізичної особи-підприємця, інтересів держави, місцевого самоврядування, органів влади, пошкодження державного, комунального майна, інше, якщо у вчиненому правопорушенні є склад та ознаки адміністративного або кримінального правопорушення;

удосконалити порядок укладення адміністративного нормативно-правового договору, для чого доопрацювати Закон України «Про порядок делегування повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування», яким буде визначатися та регулюватися порядок укладення та виконання такого виду адміністративного нормативно-правового договору як договір про компетенцію.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових періодичних виданнях:

1. Стрибо Т.І. Загальнотеоретичне визначення договору: поняття та сутність / Т.І. Стрибо // Право і суспільство. – 2013. – № 6. – С. 96–100.

2. Стрибо Т.І. Нормативно-правовий договір – специфічний регулятор суспільних відносин / Т.І. Стрибо // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – 2014. – № 2. – С. 82–91.

3. Стрибо Т.І. Історичні передумови виникнення та розвитку нормативного договору / Т.І. Стрибо // Вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 4. – С. 56–61.

4. Стрибо Т.І. Юридична сила нормативно-правових актів як форм вираження норм права / Т.І. Стрибо // Науковий вісник академії муніципального університету. – 2014. – № 1. – С. 14–18.

5. Стрибо Т.І. Роль та місце нормативно-правового договору в системі джерел (форм) сучасного права / Т.І. Стрибо // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – 2015. – № 1. – С. 8–15.

6. Стрибо Т.І. Міжнародний нормативно-правовий договір в Україні: сутність та види / Т.І. Стрибо // Evropský politický a právní diskurz. Європейський політико-правовий дискурс. – 2015. – № 4. – С. 122–126.

7. Стрибо Т.І. Сутність та особливості договірного процесу / Т.І. Стрибо // Держава та регіони. Серія: Право. – 2015. – № 4. – С. 32–35.

Публікації апробаційного характеру:

8. Стрибо Т.І. Класифікація договору як правового явища / Т.І. Стрибо // Законодавство України: історія розвитку, соціальна обумовленість, якість, застосування та вдосконалення : матеріали міжнар. наук.-практ. конф (м. Донецьк, 20–21 грудня 2013 р.). – Донецьк : Східноукр. наук. юрид. організація, 2013 – 136 с. – С. 16–18.

9. Стрибо Т.І. Характеристика договірної регулювання суспільних відносин та процедура договірної правотворчості / Т.І. Стрибо // Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин : матеріали міжнар. наук.-практ. конф (м. Одеса, 11–12 квітня 2014 р.). – О. : ГО «Причорноморська фундація права», 2014. – Ч.1. – 124 с. – С. 12–14.

10. Стрибо Т.І. Нормативно-правовий договір як форма (джерело) права / Т.І. Стрибо // Международное и национальное законодательство: способы усовершенствования : матеріали междунар. науч.-практ. конф (г. Симферополь, 5–6 сентября 2014 г.). – Симферополь : НО «Юрид. мысль», 2014. – 136 с. – С. 21–23.

11. Стрибо Т.І. Договір як джерело права в Київській Русі (кінець IX – середина XII ст.) / Т.І. Стрибо // Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування : матеріали міжнар. наук.-практ. конф (м. Київ, 12–13 вересня 2014 р.). – К. : Центр правових наукових досліджень, 2014. – 112 с. – С. 10–12.

12. Стрибо Т.І. Нормативно-правовий акт як основне джерело права / Т.І. Стрибо // Стан та перспективи розвитку юридичної науки : матеріали міжнар. наук.-практ. конф (м. Дніпропетровськ, 3–4 жовтня 2014 р.). – Дніпропетровськ : ГО «Правовий світ», 2014. – 112 с. – С. 8–9.

13. Стрибо Т.І. Нормативно-правовий та цивільно-правовий договори: порівняльний аналіз / Т.І. Стрибо // Актуальні проблеми розвитку та законодавства: наукові дискусії : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 28–29 листопада 2014 р.). – Львів : у 2 ч. Західноукр. організ. «Центр правничих ініціатив», 2014. – Ч. 1. – 140 с. – С. 18–20.

14. Стрибо Т.І. Значення нормативно-правового договору як теоретико-правової категорії / Т.І. Стрибо // Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 27–28 березня 2015 р.). – Запоріжжя : Запоріж. міська громад. організ. «Істина», 2015. – 140 с. – С. 20–21.

АНОТАЦІЯ

Стрибо Т.І. Нормативно-правовий договір та договірний процес у суверенній Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права, історія

політичних і правових учень. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2016.

Дисертацію присвячено розкриттю сутності нормативно-правового договору та договірної процесу у суверенній Україні.

Проаналізовано історіографію становлення та розвитку договору як правового інституту, а також стан наукових досліджень нормативно-правового договору, юридичного процесу та договірної процесу. Визначено поняття, ознаки та види правових актів та місце нормативно-правового договору в системі правових актів. Розкрито сутність, ознаки, функції та класифікацію нормативно-правового договору. Досліджено договірний процес нормативно-правового договору, розкрито його поняття та стадії. Охарактеризовано сутність, правове регулювання міжнародного, конституційного, адміністративного, колективного нормативно-правових договорів України та їх договірні процеси, визначено особливості договірної процесу цих договорів. Проаналізовано значення нормативно-правового договору та договірної процесу, перспективи та умови їх розвитку. Визначено та досліджено недоліки нормативно-правового договору та його договірної процесу, запропоновано шляхи їх вирішення. Обґрунтовано необхідність розробки та прийняття Закону України «Про нормативно-правові договори», а також закріплення в законодавстві порядку реєстрації, строки опублікування, порядку вступу в силу нормативно-правового договору. Запропоновано зміни та доповнення до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, Указу Президента України «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» та Постанови Кабінету Міністрів України «Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади».

Ключові слова: нормативно-правовий договір, договірний процес, міжнародний договір, конституційний договір, адміністративний договір, колективний договір

АННОТАЦИЯ

Стрыбо Т.И. Нормативно-правовой договор и договорной процесс в суверенной Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права, история политических и правовых учений. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2016.

Диссертация посвящена раскрытию сущности нормативно-правового договора и договорного процесса в суверенной Украине.

Проанализирована историография становления и развития договора как правового института, а также состояние научных исследований нормативно-правового договора, юридического процесса и договорного процесса. Определены понятие, признаки и виды правовых актов и место нормативно-правового договора в системе правовых актов.

Предложено понимать под нормативно-правовым договором добровольную, взаимную, в большинстве случаев двухстороннюю, письменную договоренность, одной из сторон которой является орган власти, как субъект правотворчества, которая устанавливает договорные нормы права, которые охраняются, и обеспечиваются государством, и может быть основанием для возникновения, изменения и прекращения определённых правоотношений. Раскрыты сущность, признаки, функции и классификация нормативно-правового договора. Исследован договорный процесс нормативно-правового договора, раскрыты его понятие и стадии. Определен договорной процесс как деятельность лиц, которые заключают договор и принимают участие в его реализации, по заключению и исполнению договора, которая состоит: 1) в определении порядка подготовки заключения договора, внесения изменений и дополнений к нему; 2) в определении порядка вступления в силу договора, срока его действия, порядка выполнения; в установлении условий вступления договора в силу, его исполнение и их реализация; 3) в определении порядка расторжения договора, прекращения и приостановления его действия; 4) в установлении условий для расторжения договора, прекращения и приостановления его действия и их реализации; 5) в определении способов обеспечения выполнения договорных обязательств и в установлении порядка реализации таких способов; 6) в определении условий и оснований привлечения к ответственности за неисполнение или ненадлежащее исполнение договорных обязательств; 7) в установлении порядка привлечения к ответственности за неисполнение или ненадлежащее исполнение условий договора и привлечении к такой ответственности в случае существования оснований. Охарактеризованы сущность, правовое регулирование международного, конституционного, административного, коллективного нормативно-правовых договоров Украины и их договорные процессы, определены особенности договорного процесса этих договоров. Проанализировано значение нормативно-правового договора и договорного процесса, перспективы и условия их развития. Определены и исследованы недостатки нормативно-правового договора и его договорного процесса, предложены пути их решения. Обоснована необходимость разработки и принятия Закона Украины «О нормативно-правовых договорах», а также закрепления в законодательстве порядка регистрации, сроков опубликования, порядка вступления в силу нормативно-правового договора. Предложены изменения и дополнения: 1) к Кодексу Украины об административных правонарушениях и Уголовному кодексу Украины, закрепив в них

положения, касающиеся привлечения к административной и/или уголовной ответственности за ненадлежащее исполнение, неисполнение, нарушение условий нормативно-правового договора, нарушение договором и его исполнением прав и свобод физического, юридического лица, физического лица-предпринимателя, интересов государства, местного самоуправления, органов власти, повреждение государственного, коммунального имущества и т. п., если в содеянном правонарушении есть состав и признаки административного или уголовного правонарушения; 2) к Указу Президента Украины «О государственной регистрации нормативно-правовых актов министерств и других органов исполнительной власти» и Постановлению Кабинета Министров Украины «Положение о государственной регистрации нормативно-правовых актов министерств и других органов исполнительной власти» для совершенствования порядка регистрации нормативно-правовых договоров».

Ключевые слова: нормативно-правовой договор, договорный процесс, международный договор, конституционный договор, административный договор, коллективный договор.

SUMMARY

Strybko T.I. The Normative legal agreement and agreement procedure in sovereign Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of legal science, specialty 12.00.01 – the theory and history of state and law, history of political and legal doctrines. – National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2016.

The dissertation dwells on the revealing the essence of the normative legal agreement and agreement procedure in sovereign Ukraine.

The historiography of settling and development of agreement as a legal institution as well as the current state of the research of the normative legal agreement, judicial and agreement procedures have been analyzed. The notion, properties and types of legal acts and the place of the normative legal agreement in the legal act system have been determined. The essence, properties, functions and classification of the normative legal agreement have been revealed. The agreement procedure of the normative and legal agreement has been studied, its notion and stages being revealed. The essence, legal regulation of international, constitutional, administrative, collective normative legal agreements of Ukraine and their agreement procedures have been characterized, the peculiarities of the agreement procedure of these agreements have been determined. The importance of the normative legal agreement and agreement procedure, perspectives and conditions of their elaboration have been analyzed. The shortcomings of the normative legal agreement and its agreement process have been specified; the ways of their solutions have been suggested.

The necessity of elaboration and adoption of the Law of Ukraine «On normative and legal agreements» has been grounded, as well as the order of its registration, terms of publishing, coming into effect. The changes and amendments to the Code of Ukraine on administrative infraction, Criminal Code of Ukraine, Decree of the President of Ukraine «On State Registration of Normative Legal Acts of Ministries and Other Executive Bodies», Decision of the Cabinet of Ministries of Ukraine «Regulations on State Registration of Normative Legal Acts of Ministries and Other Executive Bodies» have been suggested.

Keywords: normative legal agreement, agreement procedure, international treaty, constitutional agreement, administrative agreement, collective agreement.

Підписано до друку 25.04.2016.
Формат 60х90/16. Ум.-друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач ІПП «Фенікс»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.2002 р.
65009, м. Одеса, вул. Зоопаркова, 25. Тел. 7777-591.